

Кансультацыя «Арганізацыя пазнавальна-даследчай дзейнасці з дзецьмі дашкольнага ўзросту»

З самага ранняга дзяцінства дзіця з'яўляецца першаадкрывальнікам, даследнікам міру. Свет адкрываецца дашкольніку праз досвед яго асабістых адчуванняў, дзеянняў, перажыванняў. Пастаяннае імкненне назіраць і эксперыментавать, шукаць новыя звесткі аб навакольным свеце - найважнейшыя рысы дзіцячых паводзін. Унутранае імкненне да даследавання нараджае даследчыя паводзіны дзіцяці і стварае ўмову для таго, каб псіхічнае развіццё дзіцяці разгортвалася як працэс самаразвіцця. Даказана, што працэс навучання, які спалучае засваенне гатовых ведаў з адносна самастойным іх здабываннем, мае вялікае значэнне для разумовага развіцця дзяцей дашкольнага ўзросту. На сённяшні дзень словы вялікага філосафа Канфуцыя: "Што я чую - забываю, што я бачу - я памятаю, што я раблю - я разумею" як ніколі становяцца значнымі і запатрабаванымі. Калі дзіця чуе, бачыць і робіць нешта само, то веды надоўга застаюцца ў памяці дзіцяці. Таму задача педагогаў - дапамагаць развіццю самастойнай пошукавай, даследчай актыўнасці дзяцей.

На працягу ўсяго дашкольнага ўзросту, нараўне з гульнявой дзейнасцю, вялікую ўвагу неабходна надаваць арганізацыі пазнавальнай, пошукавай дзейнасці дзяцей, якая разумеецца як пошук ведаў, набыццё ведаў самастойна або пад тактоўным кіраўніцтвам дарослага, які ажыццяўляецца ў працэсе ўзаемадзеяння, супрацоўніцтва, сатворчасці.

Згодна з патрабаваннямі праграмы дашкольнай адукацыі, дадзеная дзейнасць дашкольнікаў выйшла на новы этап развіцця. У мэтавых арыенцірах на этапе завяршэння дашкольнай адукацыі вызначана:

- дзіця схільна эксперыментавать, назіраць;
- дзіця задае пытанні дарослым і аднагодкам, выяўляе дапытлівасць;

-дзіця здольна да прыняцця ўласных рашэнняў, абапіраючыся на свае веды і ўменні.

Гэта значыць задача падрыхтоўкі дзіцяці да школы да набывання ведаў, і да фарміравання ўменняў дзейнічаць самастойна, праяўляць дапытлівасць, творчую актыўнасць і інш. Менавіта гэтыя якасці жадаюць бачыць у будучых першакласнікаў педагогі пачатковай адукацыі.

Дашкольны ўзрост - сензітыўны перыяд для развіцця пазнавальных патрэб, таму важна своечасовае стымуляванне пазнавальных працэсаў і развіццё іх ва ўсіх сферах дзейнасці дзяцей. Галоўная задача педагога (выхавацеля) - развіццё ў дзяцей дашкольнага ўзросту пазнавальнай актыўнасці, дапытлівасці, імкнення да самастойнага пазнання і разважання, пошуку адказаў на свае пытанні.

Пад элементарнай пошукавай дзейнасцю разумеецца сумесная работа выхавацеля і дзяцей, накіраваная на вырашэнне пазнавальных задач, якія ўзнікаюць у вучэбнай дзейнасці, у паўсядзённым жыцці, у гульні і працы, у працэсе пазнання свету.

Пошукавая дзейнасць мяркуе высокую актыўнасць і самастойнасць дзяцей, адкрыццё новых ведаў і спосабаў пазнання. Пошукавая дзейнасць пачынаецца з пастаноўкі выхавацелем і прыняцці дзецьмі пазнавальнай задачы. У старэйшым дашкольным узросце пастаноўка пазнавальнай задачы ажыццяўляецца дзецьмі. Затым ажыццяўляецца яе першасны аналіз і вылучаюцца здагадкі, адбіраюцца спосабы праверкі здагадак, вылучаных дзецьмі, ажыццяўляецца іх праверка. Завяршаецца пошукавая дзейнасць аналізам атрыманых у ходзе праверкі вынікаў і фармуляваннем высноў.

Асновай пошукавай, даследчай дзейнасці з'яўляюцца: Пошукавая актыўнасць - гэта паводзіны, накіраваныя на змяненне сітуацыі (або адносіны да яе).

Даследчая актыўнасць - гэта імкненне, жаданне даследаваць, адкрываць, вывучаць - значыць рабіць крок у нязведанае. Даследчая дзейнасць - гэта велізарная магчымасць для дзяцей думаць, спрабаваць, шукаць, эксперыментавать, а самае галоўнае самавыяўляцца. З дапамогай пошукава-даследчай дзейнасці можна падтрымаць і развіць у дзіцяці цікавасць да даследаванняў, набываць вопыт паспяхова ўласнай даследчай

дзеінасці, развіццю ўспрымання, мыслення, а галоўнае фармаваць уменні разважаць, разважаць і аналізаваць.

У рамках даследчага падыходу навучанне ідзе з апорай на непасрэдны досвед дзіцяці, на яго пашырэнне падчас пошукавай, даследчай дзейнасці, актыўнае засваенні свету. Дзецям не паведамляюцца гатовыя веды, не прапануюцца спосабы дзейнасці, а ствараюцца такія праблемныя сітуацыі, вырашыць якія дзіця зможа, калі прыцягне свой вопыт, усталое ў ім іншыя сувязі, авалодваючы пры гэтым новымі ведамі і ўменнямі.

Пазнавальная, пошукавая дзейнасць зараджаецца ў раннім дзяцінстве, спачатку ўяўляючы сабой простае, як бязмэтнае эксперыментаванне з рэчамі, падчас якога дыферэнцыруецца ўспрыманне, узнікае найпростая класіфікацыя прадметаў па колеры, форме, прызначэнні, асвойваюцца сэнсарныя ўзоры, простыя прыладныя дзеянні. Да старэйшага дашкольнага ўзросту пазнавальна-даследчая дзейнасць вылучаецца ў адмысловую дзейнасць дзіцяці са сваімі пазнавальнымі матывамі, усвядомленым намерам зразумець, як уладкованыя рэчы, пазнаць новае аб свеце, упарадкаваць свае ўяўленні аб якой-небудзь сферы жыцця.

Пазнавальная дзейнасць старэйшага дашкольніка выяўляецца ў выглядзе так званага дзіцячага эксперыментавання з прадметамі і ў выглядзе даследчых пытанняў, якія задаюцца даросламу (Чаму? Навошта? Як).

Пры арганізацыі пазнавальна-даследчай дзейнасці з дзецьмі варта кіравацца наступнымі прынцыпамі:

1. Прынцып навуковасці:

- мяркую падмацаванне ўсіх сродкаў спазнання навукова-абгрунтаванымі і практычна апрабаванымі метадыкамі;
- змест работы адпавядае асноўным палажэнням узроставай псіхалогіі і дашкольнай педагогікі, пры гэтым мае магчымасць рэалізацыі ў практыцы дашкольнай адукацыі.

2. Прынцып цэласнасці:

- засноўваецца на комплексным прынцыпе пабудовы бесперапыннасці і бесперапыннасці працэсу пошукава-даследчай дзейнасці;
- прадугледжвае вырашэнне праграмных задач у сумеснай дзейнасці педагогаў, дзяцей і бацькоў.

3. Прынцып сістэматычнасці і паслядоўнасці:

- забяспечвае адзінства выхаваўчых, развіваючых і навучальных задач, развіцця пошукава-даследчай дзейнасці дашкольнікаў;

- мяркуе паўтаральнасць тэм ва ўсіх узроставых групах і дазваляе дзецям прымяніць засвоенае і спазнаць новае на наступным этапе развіцця;

- фармуе ў дзяцей дынамічныя стэрэатыпы ў выніку шматразовых паўтораў.

4. Прынцып індывідуальна-асобаснай арыентацыі выхавання:

- мяркуе рэалізацыю ідэі прыярытэтнасці самакаштоўнага дзяцінства, якая забяспечвае гуманны падыход да цэласнага развіцця асобы дзіцяці-дашкольніка і забеспячэнню гатоўнасці асобы да далейшага яе развіцця;

- забяспечвае псіхалагічную абароненасць дзіцяці эмацыйны камфорт, стварэнне ўмоў для самарэалізацыі з апорай на індывідуальныя асаблівасці дзіцяці.

5. Прынцып даступнасці:

- мяркуе пабудову працэсу навучання дашкольнікаў на адэкватных узросту формах працы з дзецьмі;

- прадугледжвае вырашэнне праграмных задач у сумеснай дзейнасці дарослых і дзяцей і самастойнай дзейнасці выхаванцаў;

6. Прынцып актыўнага навучання:

- прадугледжвае не перадачу дзецям гатовых ведаў, а арганізацыю такой дзіцячай дзейнасці, у працэсе якой яны самі робяць "адкрыцці", даведаюцца новае шляхам вырашэння даступных праблемных задач;

- забяспечвае выкарыстанне актыўных форм і метадаў навучання дашкольнікаў, якія садзейнічаюць развіццю ў дзяцей самастойнасці, ініцыятывы, творчасці.

7. Прынцып крэатыўнасці:

- прадугледжвае "вырошчванне" ў дашкольнікаў здольнасці пераносіць раней сфарміраваныя навыкі ў сітуацыі самастойнай дзейнасці, ініцыяваць і заахвочваць патрэбнасці дзяцей самастойна знаходзіць вырашэнне нестандартных задач і праблемных сітуацый.

8. Прынцып рэзультатыўнасці:

- прадугледжвае атрыманне станоўчага выніку праводзімай работы па тэме незалежна ад узроўню інтэлектуальнага развіцця дзяцей.

Першы этап эксперыментавання характарызуецца праявай цікаўнасці. Дзіця - дашкольнік у працэсе ўспрымання навакольнага свету адначасова арганізуе свае псіхічныя функцыі, актыўна абследае сваё асяроддзе, сам шукае ўражанні, неабходныя яму як "пажыўны матэрыял" для развіцця.

Адметнай асаблівасцю другога этапу эксперыментавання з'яўляецца ўспрымання навакольнага свету ў дашкольнікаў рэзкае павелічэнне яго асэнсаванасці. Дзецці ўжо не проста глядзяць на яркі, незнаёмы навакольны свет, яны выдзяляюць цікавыя, значныя для іх аб'екты. Незвычайная, несупадаючая з іх ранейшымі ўяўленнямі з'ява дае штуршок мысленню, развіццю дапытлівасці, што прыводзіць да зараджэння даследчай дзейнасці.

Асноўнае значэнне трэцяга этапу ў спазнанні дашкольнікам навакольнага свету ў тым, што ён набывае наглядна-вобразнае мысленне і ўяўленне. Яны даюць дзіцяці магчымасць засвойваць абагульненыя веды аб прадметах і з'явах рэчаіснасці. Карыстаючыся вобразным мысленнем, вывучаючы які зацікавіў іх аб'ект, дашкольнікі могуць абагульняць свой уласны досвед, усталёўваць новыя сувязі і адносіны рэчаў. Калі дзіця сапраўды зацікаўлена ў дадзеным аб'екце, то яно можа без асаблівай працы засвойваць атрыманыя паняцці аб ім і навучыцца выкарыстоўваць іх пры вырашэнні даследчай дзейнасці. Адсюль пачынаюць закладвацца асновы лагічнага мыслення. Авалядаючы даследчай дзейнасцю, дзіця засвойвае, выпрацоўвае свае правілы паводзін, свае спосабы дзеянняў і набывае ўнутраны досвед, што прыводзіць да фармавання ўстойлівай даследчай дзейнасці.

Чацвёрты этап характарызуецца задавальненнем ад даследчай дзейнасці. У дзіцяці фарміруецца механізм імавернаснага прагназавання, ён вучыцца прадбачыць вынік сваёй дзейнасці. Менавіта ў гэты перыяд галоўная супярэчнасць у дзейнасці дзіцяці складаецца ў тым, каб адарвацца ад сітуацыі, ад старога стэрэатыпу выканання дзеяння і ўлічыць новыя ўмовы рашэння даследчай дзейнасці: у дзіцяці развіваецца здольнасць да

абягульнення з'яў навакольнай рэчаіснасці і здольнасць да пераадолення цяжкасцяў.

Пяты этап засваення даследчай дзейнасці характарызуецца тым, што дамінантным матывам дзейнасці выступае пазнавальны, а не практычны. Дзіця выконвае гэтую дзейнасць не таму, што яму важны працэс ці вынік, а таму, што яму "гэта вельмі цікава". Мэта і матыў дзейнасці дзіцяці злітыя і выступаюць як накіраванасць свядомасці і мыслення на прадмет або аб'ект. Менавіта на гэтым этапе дзіця асэнсавана прымае пазнавальную задачу.

Працэс пазнання – творчы працэс, і задача дарослых (педагогаў і бацькоў) – падтрымліваць і развіваць у дзіцяці цікавасць да даследаванняў, адкрыццяў, стварыць неабходныя для гэтага ўмовы. Галоўнае, каб цікавасць да даследаванняў, адкрыццяў з часам не загас. Таму асноўнай мэтай арганізацыі пошукавай, эксперыментальнай дзейнасці з дзецьмі з'яўляецца развіццё пазнавальна - даследчай актыўнасці дзяцей дашкольнага ўзросту.